# DETERMINACE TÉMAT PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU V ZÁVISLOSTI NA VHODNÝCH DIAGNOSTICKÝCH NÁSTROJÍCH: PŘÍKLAD MĚŘENÍ SOCIO-EMOČNÍCH DOVEDNOSTÍ

## DETERMINATION OF PEDAGOGICAL RESEARCH TOPICS DEPENDING ON APPROPRIATE DIAGNOSTIC TOOLS: THE EXAMPLE OF MEASURING SOCIO-EMOTIONAL SKILLS

**Denisa Denglerová**[1], **Radim Šíp**[2]

[1] Ústav pedagogických věd, Fakulta humanitních studií, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Zlín
[2] Centrum výzkumu, Fakulta humanitních studií, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Zlín

**Abstrakt**

Socio-emoční dovednosti (SED) jsou důležitou součástí školního vyučování. Testová diagnostika u dětí je zaměřena především na evaluaci kognitivních schopností a jejich rozvoj. Nedostatek vhodných diagnostických nástrojů limituje možnosti adekvátně evaluovat a komparovat různé vzdělávací programy, které deklarují svůj přínos v oblasti rozvoje SED. Dostupnost a kvalita výzkumných nástrojů tedy determinují výběr témat, kterým je dán v pedagogickém výzkumu prostor, více než důležitost těchto témat.

***Klíčová slova:*** *pedagogický výzkum, kvalita diagnostických metod, sociálně-emoční kompetence, rozpoznávání emocí, smíšený výzkumný design*

**Abstract**

Socio-emotional skills (SES) are an important part of the school curriculum. Diagnostic testing in children focuses primarily on the evaluation of cognitive skills. The lack of appropriate diagnostic tools limits the possibilities of adequately evaluating and comparing different educational programmes that claim to contribute to the development of SES. The availability and quality of research tools therefore determine the choice of topics given space in educational research more than the importance of these topics.

***Keywords:*** *pedagogical research, quality of diagnostic methods, social-emotional competence, emotion recognition, mixed research design*

## 1 ÚVOD

Socio-emoční kompetence jsou důležitou součástí lidských interakcí a jejich rozvíjení je také předmětem školního vyučování. Některé vzdělávací koncepce deklarují, že jsou na rozvíjení těchto kompetencí zaměřeny intenzivněji. Pokud by v rozvoji SED děti opravdu dosahovaly lepších výsledků, bylo by zřejmější, kam má být směřována podpora v rámci vzdělávací politiky. Proto by pedagogický výzkum měl být schopen zhodnotit, zda tomu tak opravdu je.

## 2 TEORIE

Rozvoj SED je akcentován v různých způsobech učení (Jones & Doolittle, 2017). Testová diagnostika u dětí je zaměřena především na evaluaci kognitivních schopností a jejich rozvoj. V mezinárodním měřítku je důsledkem (zároveň i příčinou tohoto stavu) minimum nástrojů na měření socio-emočních dovedností. Dostupné nástroje navíc měří SED buď jako výkon jedince nebo jako jeho osobnostní schopnost (Berg et al., 2017). Opomíjejí interakční dimenzi těchto kompetencí. Zaměříme-li se jen na měření základního aspektu emocí, jejich rozpoznávání, zjistíme, že tradované teorie o univerzálnosti primárních emocí neplatí (Barrett, 2006; 2017) a i ony jsou z velké části sociálním konstruktem.

## 3 METODOLOGIE VÝZKUMU

V rámci výzkumu zaměřeného na zhodnocení soft skills žáků vyučovaných podle programu Začít spolu jsme zařadili (kromě mnoha jiných diagnostických metod) také subtest Rozpoznávání emocí z testu IDS (Testcentrum, 2013) ve skupinově administrované podobě (Šromová, 2016, Černá, 2017). Výsledky byly porovnávány s aktuálními normami. Realizace kvantitativního šetření proběhla na 523 žácích z 26 různých tříd 4. a 5. ročníků po celé ČR. Šetření bylo také doplněno o kvalitativní část na základě pozorování chování a interakcí žáků ve čtvrtých ročnících analyzovanou v rámci situační analýzy.

## 4 VÝSLEDKY

Výsledky kvalitativní části ukazují vysoké socio-emoční kompetence u žáků v pátých ročnících vyučovaných v programu Začít spolu (ZaS), což není překvapivé vzhledem k důrazu na prožitek, jeho reflexi a sebereflexi, a dále prosociální orientaci a internalizované způsoby respektující komunikace, které byly ve třídách přítomné. Tomu odpovídala i data získaná pomocí Trait Emotional Intelligence Questionnaire. Výsledky subtestu Rozpoznávání emocí z IDS však byly méně přesvědčivé, žáci dosahovali průměrných hodnot v porovnání s normami. Tento rozpor si vysvětlujeme vlastnostmi vlastního měřícího nástroje, který není optimální pro dané použití (přestože je jeden z mála existujících).

## 5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Tímto Sympoziem nechceme upozornit jen na dílčí výsledky jednotlivých výzkumných šetření, ale především na skutečnost, že obsahy pedagogického výzkumu jsou často více ovlivněny existujícími nástroji než společenskou relevancí, což jsme dokumentovali na problematice měření SED. Současné kvantitativní diagnostické metody je nedovedou zcela spolehlivě zachytit i vzhledem k jejich interakční povaze. K plnému pochopení výukových mechanismů a jejich dopadů v dynamických systémech (třída, škola, školství, vzdělávací politiky, společnost atd.) je nutné kombinovat kvalitativní a kvantitativní výzkumné metody. Pro jejich společnou interpretaci je vhodným rámcem SA obohacená o prostorový způsob znázornění, jak bylo diskutováno v příspěvku Vizualizace dat… tohoto Sympozia.

## PODĚKOVÁNÍ

Realizace vlastního výzkumného šetření proběhla v rámci projektu *Zhodnocení přínosu konstruktivistických metod výuky v programu Začít spolu* podpořeným grantem Nadace ČS.

Kromě Nadace ČS bychom chtěli především poděkovat všem dospělým a dětem, které v průběhu výzkumných šetření potkáváme a kteří se snaží proměňovat a posouvat náš vzdělávací systém.

## 6 LITERATURA


Barret, L. F. (2006). Are Emotions Natural Kinds? *Perspective on Psychological Science, 1*(1), 28–58.

Barret, L. F. (2017). *How Emotions Are Made? The Secret Life of the Brain.* Macmillan.

Berg, J. et al. (2017). *Identifying, Defining, and Measuring Social and Emotional Competencies.* American Institues for Research.

Černá, K. (2017). *Diagnostika sociálně-emočních kompetencí u dětí raného školního věku se zaměřením na metodu IDS* (Diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci. https://theses.cz/id/zqaes2/20910680

Jones, S. M., & Doolittle, E. J. (2017). Social and Emotional Learning: Introducing the Issue. *The Future of Children*, *27*(1), 3–11. http://www.jstor.org/stable/44219018

Šromová, V. (2016). *Možnosti a rizika testování sociálně-emočních kompetencí dětí mladšího školního věku hromadnou formou* (Diplomová práce). Masarykova univerzita. https://is.muni.cz/th/oxzh2/

Testcentrum. (2013). *IDS – Inteligenční a vývojová škála pro děti ve věku 5–10 let.* Testcentrum.